

Quintessential Question

פרשת בהר-בחקתי תשפ"ה

LEVITICUS

PARASHAS BEHAR

25 / 19-31

2

Artscroll - Chumash

Chazon Ish explains that the Torah does not mean to guarantee that everyone will be prosperous and well fed despite the restrictions of *Shemittah*. Rather, the verse assures Israel that, contrary to those who see only the laws of nature, it will not be automatic that those who do not work will have no food; there will be a general blessing upon the Jewish people who observe these laws. However, as always, the sins of individuals can cause them to forfeit the blessing, and some people may suffer because of the actions of their neighbors (*Chazon Ish, Shevi'is 18:4*).

¹⁹ The land will give its fruit and you will eat your fill; you will dwell securely upon it. ²⁰ If you will say: What will we eat in the seventh year? — behold! we will not sow and not gather in our crops! ²¹ I will ordain My blessing for you in the sixth year and it will yield a crop sufficient for the three-year period. ²² You will sow in the eighth year, but you will eat from the old crop; until the ninth year, until the arrival of its crop, you will eat the old.

5 כן הדבר גם במידת הבטחון שנצטוונו בה. השאלה 'מה נאכל' היא שאלה נכונה רק לאחר מעשה, כי הבטח בה' מקיים כל מצוותינו בתמימות, ואם לאחר מכן יתעוררו לו שאלות אזי יקבל את התשובות מן השמיים בברכה כפולה.

למעשה, לכל אדם יש קשיים מניעות ותירוצים מדוע אין הוא יכול לקיים חובתו בעולמו, אבל אם הוא אדם אמיתי מן הראוי שקודם יעשה את המוטל עליו, ואחר כך יבדוק אם נשאר לו שאלות...

תשנ"ח

עמק הפרשה • סוד השפע - ביטחון!

3

השאלה המתבקשת בפסוקים אלו היא, מדוע פתחה התורה בלשון שאלה: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית"? ועל מי מוטבת שאלה זו? הרי לכאורה כבר נאמר קודם לכן "ואכלתם לשובע וישבתם לבטח עליה", הרי לנו שכאן נתנה התורה את הבטחתה שהארץ תתן פריה ואכילתם מן האדמה תהיה "שובע", ומה אם כן אפוא יש מקום לשאלה ולתמיהה "מה נאכל בשנה השביעית" אחר התחייבות שכזו?

• ויותר מכך, מדוע נזקקה התורה להקדמה של "וכי תאמרו מה נאכל", הלא די היה לכתוב: "וצוית את ברכתי", וממילא אין שייך להקשות "מה נאכל"?

~ ועוד יש להעיר, שלכאורה יש כאן תופעה תמוהה, מתוך עיון בפסוקים עולה הבנה ומשמעות שכאילו מי שמטיח שאלות כלפי מעלה זוכה ומקבל ברכות גדולות יותר ממי שהולך בתום ואינו שואל שאלות, וזה דבר מופרך מיסודו, שהרי מי שאינו שואל "מה נאכל" נראה שמעלתו גדולה יותר ממי שמבטא חוסר אמונה בשאלתו, וממילא צריך להתברר למעלה מהרגיל, ומדוע רק כלפי מי ששואל ומעלה ספק הוזכרה ההבטחה — "וצוית את ברכתי"?

4 רצד שצרי פרשת בהר חיים

R. Goldstein

~ יש להתבונן מדוע נדחתה פרשה זו עד כאן, אחר שסיימה התורה פרשת שמיטה ויובל ולמדנו פרשת מקדש וממנו ואונאה, ולכאורה היה ראוי לכותבה סמוך לפרשת שמיטה ויובל.

שאלה זו ניתן גם לשאול בהפטרות לפרשת השבוע, 'ואתפלל אל ה' אחרי תתי את ספר המקנה' (ירמיה לב, טז) ומה טעם לא התפלל תפילה זו, אשר כלולה בה שאלה על עיקר מצות ה' לקנות את השדה אשר לחנמאל בזמן המצור על ירושלים לפני שקנה את השדה.

* למדנו כאן יסוד נפלא בדרך האמת. מותר לו לאדם לשאול שאלות, אבל חשוב שקודם לכן הוא יקיים את מצות השם יתברך, בבחינת נעשה ואחר כך נשמע, כי לפני שעשה את המעשה מעורב במחשבת האדם יצר הרע המונעו מעשיית המעשה, יתכן איפה שכל 'שאלתו' אינה אלא נסיון להמנע מעשיית המעשה, ורק אחרי שהוא עשה את המעשה וקנה את השדה יכול ירמיהו הנביא לשאול טעמו של דבר.

226 □ RABBI FRAND ON THE PARASHAH 2

IN THE PARASHAH OF *SHEMITTAH* (THE SABBATICAL year), we find two different forms of blessing for those who keep *shemittah*. The first form is alluded to in the *pasuk*, "The land will give its fruit and you will eat your fill." *Rashi* explains that we will have to eat only a little bit, and the food will be blessed in our intestines to make us feel that we have eaten our fill.

• Two *pesukim* later, we read that Hashem will bless the crops of the sixth year, and they will provide enough produce for three years.

Why do we need both of these blessings? It would seem that one of the two is sufficient. If the crops of the sixth year are plentiful enough, then the food does not need to be blessed inside us, and if we feel like we have eaten our fill after eating very little, then why do we need such plentiful crops in the sixth year?

The answer, writes the *Sforno*, is found in the *pasuk* found between these two blessings. The Torah promises us the second blessing in response to the following question:

"If you will say: What will we eat in the seventh year? — behold! We will not sow and we will not gather our crops!"

The point of *Shemittah* is to make us realize that everything comes from Hashem, and that He can provide for us even if we do not engage in ordinary forms of *hishtadlus* (effort) to earn a livelihood.

The ultimate level of faith in Hashem's ability to provide for us is to accept His Omnipotence without asking questions. A person who attains the highest levels of faith does not wonder how it is possible to take a year off from work and make ends meet. He realizes that no matter how much we work, our earnings are ultimately determined by Hashem. It stands to reason, then, that if Hashem commands us not to work, He will provide for us as if we did work. Someone who accepts this premise finds no need to ask how he will subsist in the *Shemittah* year.

A person who is not on such a high level of faith has a hard time handling the concept of taking a year off for *Shemittah*. He lies awake at night worrying during the sixth year of *Shemittah*. "How in the world will I get by next year if I do not plant crops," he thinks as he tosses and turns restlessly.

Hashem provides different blessing to each person, as appropriate for his level of faith. A person who accepts Hashem's ability to provide without asking questions will not reap an amazing bumper crop in the sixth year, because he

does not need to see such plentiful crops in order to trust in Hashem. He is able to sleep at night just as well without having overstuffed storehouses when *Shemittah* arrives. How does such a person survive *Shemittah*? He eats a little bit at a time, and his minuscule intake is blessed and he feels satiated. The crop that he reaped in the sixth year lasts three years, even though it is the same amount of produce that usually lasts a year!

A person who lies awake at night wondering how he will get by cannot handle the blessing of the person with pure faith. If he does not see results before *Shemittah* begins, he will be filled with anxiety, and his life will be miserable. Hashem does not want him to worry unnecessarily, so He sends him a bumper crop before *Shemittah* starts.

במדבר - השגחה גלויה, בארץ - השגחה מוסתרת ומעוטפת

ויתירה מכך, עוד למדנו מדברי הספרות הגדול, שכענין המן בשעתו, שהיה שיעורו עומד לגולגולת והספיק לגדול כקטן משום שאוכל קימעה ומתברך במעיו, כך היא הכסחת השמיטה לדורות, שבשנה השישית יתקיים "ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע".

שלוש דרכים מבחין בעל ה"חפץ חיים" בספרו "שם עולם" (קונטרס נפוצות ישראל פרק ח) בהנהגת ה' את העולם: (א) הנהגה טבעית שבה הקדוש ברוך הוא מנהיג תמיד את כל העולם. (ב) הנהגה נסית שהיא למעלה מדרך הטבע כמו שראינו ביציאת מצרים ובעת בקיעת הירדן וכל שאר הגילויים שנכתבו בתורה ובנביאים. הנהגה כזו שמשדדת לגמרי את מערכות הטבע נעשית רק לכלל ישראל או ליחיד הדור כנביאים או שאר קדושי עליון. הדרך השלישית הינה ממוצעת בין שתי הראשונות, והיא מידת הברכה שיש בה גם מן הנס וגם מן הטבע. בניגוד לנס שנקרא דבר מחודש לגמרי אין הברכה מביאה עמה חידוש

גמור אלא בתוך מעשי ידינו היא משתלחת ומתרבה הדבר מאד מאד. וכמו שאמרו חז"ל: "ההולך למד את גורנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתשלח ברכה במעשי ידינו" (בבא מציעא מב, א). לעתים חלה הברכה על ידי שמדמנים לו כל האמצעים הנוקקים לו לעסוקו — אפילו שלא בדרך הטבע ממשי — ועל ידי זה הוא מצליח, כמו כן כאשר נחוצה לו עזרה של אנשים מסוימים לביצוע משימה, והאנשים האלה מזדמנים אליו בלי שנקראו לבא ובסיועם הוא מצליח — גם זה בכלל הברכה שנס וטבע משמשים בה בערבוביא. הנהגה זו נכללת במה שנאמר: "כי ה' אלקינו הוא הנותן לך כח לעשות חיל" (דברים ח). אף שלמעשה כל הדברים מזדמנים לו "במקרה" — כביכול — הם עניינים נסיים, מכל מקום מכיון שאין הם ניכרים לכל הם נכללים בכלל ששורה הברכה על העסק הזה. נמצא שהברכה אינה ענין נסי אלא מורה על השגחת ה' [וראיה לדבר: אילו היתה הברכה בכלל נס, לא היינו מתפללים ומבקשים ברכה].

בכמה מקומות מוצאים אנו בתורה יעודים הבנויים על הברכה. ביניהם גם הברכה לשומרי שביעית האמורה כאן בפסוק. מידה זו — של ברכה — נתנה הקדוש ברוך הוא לראשונה לאברהם אבינו ע"ה מעת שקיבל על עצמו את הנסיון הראשון שנאמר שם: "והיה ברכה". הברכה עברה בירושה ליצחק וממנו ליעקב, ואחר כך לכלל ישראל מעת שקיבלו על עצמם לקיים את התורה. על זה נאמר: "ראה אנכי נותן לכם וגו'. את הברכה אשר תשמעו וגו'". ופירש רש"י: "על מנת אשר תשמעו".

חלות הברכה אינה תלויה בריבוי העסקים אלא בכל משלח ידו — אפילו בעסק קטן מאד אם רק שולח הקדוש ברוך הוא את ברכתו אליו תאיר לו ההצלחה פנים. דבר זה הודגש בפסוק: "ובכל משלח ידך". כאשר נוסף להתבונן בדבר נבחין כי בהנהגה זו — של ברכה — מנהיג הקדוש ברוך הוא את ישראל בכל עת גלותם. גם כאשר אין כל בסיס הגיוני להבטחת כלכלתם, עם ישראל חי וקיים.

מסקנא: על ידי קבלת התורה וקיומה זכו ישראל למידת הברכה. ובמיוחד מי שמתחזק במידת הבטחון וזכה שתבוא ברכה אל תוך ביתו וכמו שנאמר: "ברוך הגבר אשר יבטח בה'".

רעיון זה, אמר מו"ר הגי"ר אורי שרגא הלוי קלרמן שליט"א, מבואר כאן בפרשת השמיטה. שאלת המפרשים ידועה: וכי רק משום שישאלו "מה נאכל" ישלח להם ה' את ברכתו, הרי אדרבא אם לא ישאלו מגיע להם עוד יותר! ובאין מו"ר הגר"א לופיאן זצ"ל על פי דברי הספרות שאכן אם לא ישאלו יזכו לברכה שהמזון יתברך במעיהם וכמות של שנה גרילה תספיק לשלש שנים. אך אם ישאלו יזכו אמנם לברכה, אלא שהפעם תהא זאת ברכה בכמות — בשנה אחת תגדל כמות תבואה הגדולה בדרך כלל בשלש שנים. על ידי כך תהיה להם לצד הברכה גם תוספת טירחה.

וראים אנו כאן שני דברים. (א) הבדל בין מקיימי מצוות עם בטחון או בלי בטחון. (ב) את היסוד של חובת הלבבות — השלח "מה נאכל" מבטאת פגם בבטחון, וממילא מובן שאדם זה לא יזכה לברכה הגדולה של מזון המתברך במעיו. "ברוך הגבר אשר יבטח בה'". — כאשר יש "יבטח בה'" מתקיים גם "ברוך הגבר". ואימתי יאמר על הגבר שהוא אכן בוטח, אך ורק כאשר הוא בטוח ושקט מתוך ידיעה שאין מקום לדאגה.

עמק הפרשה • סוד השפע - ביטחון • שנט

תאמרו מה נאכל? וגו', והיה לומר בפשטות "וצוית את ברכתי" וגו', וממילא לא ישאלו "מה נאכל", ולכן פירש הפוסקים דהכי קאמר, אם תבטחו בה' יתברך ולא תשאלו "מה נאכל בשנה השביעית או 'ונתנה הארץ פריה' כרגיל בכל שנה, ואף על פי כן 'תאכלו לשובע', כי תאכלו קימעה ומתברך המזון במעיהם, ולא תצטרכו לעמול יותר מכל השנים גם בשנה השישית ותוכלו לעסוק בתורה יותר כשתגדלו מעבודת הארץ".

אבל אם תסתפקו ותאמרו 'מה נאכל בשנה השביעית', ועשת את התבואה לשלוש השנים, כלומר, מפאת חוסר הבטחון תהא הברכה כבר בכמות התבואה אבל לא באיכותה, וממילא תצטרכו לקצור בשנה אחת הרבה תבואה של שלוש שנים בפעם אחת ולהביא עגלות רבות ולאסוף באוצרות ויהיה לכם טירחה מרובה וגם תבואה על ידי זה תפסל וזמנים הרבה מן התורה".

וכמו שכתב הגה"צ רבי משה טייטלבוים בעל ה"שמש משה" ודבריו נפלאים:

"הנה נוזנו ישראל במדבר כמן והיא השגחה גלויה, וראתה חכמתו יתברך שיפקס המן בהיותם בארץ וכו', והנה כפי השקפה יראה שנעתיקו ממזון השגחי למזון הטבעי, אבל באמת זה אינו, שכמו שאז היינו נוזנים במזון השגחי כן גם עתה במזון השגחי ההוא עצמו וכן מעתה ועד עולם, רק ההפרש שאז בהשגחה גלויה ועכשיו בהשגחה מוסתרת ומעוטפת, וראה חסדו יתברך לעורר אותנו על זה הקוטב ולכך ציווה בלקיחת צנצנת המן, וזה טעם השמיטה לדעתי שמורה לנו שמזון הזה מתבואת הארץ הוא ממש כמו המן".

(יחסות משה בור, לה ע"ב)

מכל האמור למדנו יסוד גדול.

• אין שום חילוק או הבדל, כאז כן היום, מזון הזה מתבואת הארץ הוא ממש כמו המן!!!

* רק אז היתה השגחתו יתברך גלויה ונראית לעין כל, אולם היום היא מוסתרת וחבויה, אבל המזון אותו מזון!!! התבואה כמו המן!

לפי גודל האמונה והבטחון כך יזמין לו הקב"ה לאדם את מזונו. ובהתאם למידת אמונתו המוחלטת בבורא, כך תהיה עליו ההשגחה מן השמים. יש אשר יצטרך לטרוח הרבה עבור מזונו ויש אשר יטרח מעט, כל אחד לפי מדרגת אמונתו.

• בידו של האדם לחסוך מעצמו טרדות מרובות וראגות שונות על ידי שיחזוק בטחונו בבורא, וממילא יוסרו מעליו כל הטרדות.

14
נמצאנו למדים כי מדרגת הבטחון של האדם בה תלויה במדרגתו שלו. ברמת הביטחון המקובלת היום, אמנם עלינו להשתדל להשתדל המוכרחת. אך מן ההכרח להשריש בתוכנו פנימה, שהכל הוא מאיתו יתברך!

15
הוא שאמרנו, השפע היורד כאן בעולם הזה על האדם תלוי במדרגתו באמונה וכגודל בטחונו. אם ידע באופן ברור שכל מציאות חיוו כאן היא באופן שאין עוד מלבדו, וכל דבר המגיעו אינו מכוחו או מהשתדלותו, אלא רק מכח גזירת הבורא עליו, אזי יזכה לראות בחוש כיצד הבורא אינו מסיר השגחתו ממנו, וכל השפע הראוי לו מגיע לו ללא טרדות מיותרות.

16
שעה אור בהר דניאל

בספר "אמרי דניאל" מרחיב ומבאר כי אם נעמיק קצת נראה כי כל חיינו הם ניסים גלויים, ובעיקר עניין הפרנסה אשר בא רק מאיתו יתברך. והרי אמרו חז"ל: קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף (פסחים ק"ח). וקריעת ים סוף היא מהניסים הגלויים הגדולים ביותר שנעשו לישראל, שהם בעצם חמישים ניסים גלויים כמפורט באריכות ב"ילקוט מעם לועז". ורבותינו השוו את המזונות לקריעת ים סוף. וניתן לפרש זאת, שכמו שלים סוף נכנסו קטנים וגדולים, זקנים וצעירים ולא יודעים לאן הולכים, כך גם מזונות האדם אין האדם יודע מהיכן ישיגם ומהיכן יבואו, ופעמים רבות רואים וחושבים להשיג איזה דבר מאיזה מקום והפרנסה והישועה באה דווקא ממקום אחר, ולכן אין לו לעשות תוכניות ותכנונים מיותרים, רק צריך לבטוח בו יתברך, שהרי מזונותיו של אדם קצובים לו מתשרי ועד תשרי.

ופירש בזה ר"ע עטיה זצ"ל, שדייקו רבותינו לומר "מזונותיו של אדם קצובים" ולא אמרו "כספו של אדם", דהיינו אף אם יתייקרו המצרכים והמדד ישתנה, מכל מקום המזונות הם קצובים ובהם לא יחול שינוי, ויקבל כל אשר הקציבו לו.

17
אחד מתלמידי הגה"צ רבי אליהו זצ"ל התייעץ איתו ואמר לו שברצונו לעזוב את הישיבה שכן הוא מתקרב לגיל שעליו להקים בית ומשפחה ויהיה מוטל עליו לדאוג לפרנסתם ואם כן מנין יקח את האמצעים הנדרשים לכך?

ענה רבי אליהו: לו יהי שתצא ותעשה חיל בפרנסתך, איך תתחתן, איך - התפלא הבחור, והלא מקובלנו שארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזים בשמים בת פלוני לפלוני. המשיך רבי אליהו: ומי אומר לך שיהיו לך ילדים? מדוע לא - ענה הבחור, והלא הקב"ה נותן לכל אחד ואחד מבאי עולם ילדים והוא יהיה בעזרי. ומי מביט לך שתמצא עבודה ופרנסה באומנות שחושב אתה ללמוד - המשיך המשיגה לשאול? הקב"ה יעזור, השיב הבחור.

סיכם רבי אליהו את שיחתם ואמר לו: ישמעו אנשים מה שפך דובר, כששאלתי אותך מנין שתמצא את זיווגך, ענית שהקב"ה יעזור. כששאלתי אותך מי אומר שיהיו לך ילדים, אמרת הלא הקב"ה נותן ילדים לכולם. ואפילו כששאלתיך, מנין לך שתמצא פרנסה באומנותך, ענית גם אז שהקב"ה יעזור, אם כן, אם אתה מאמין בהקב"ה בכל, מדוע רק במציאת מקור הפרנסה סבור אתה שאתה צריך לעזור להקב"ה למצוא את סוג פרנסתך?

עפ"י קובץ חניכי קול תורה - סיון תש"ס עמ' ג'

18

SABBATH SHIURIM

R. Miller (M)

Although the words אך אם תאמר מה נאכל בשנה השביעית are normally interpreted as 'And if you say, what shall we eat in the seventh year?', Ramban² has a different explanation:-

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית. כמו מסורס - וכי תאמרו בשנה השביעית מה נאכל, כי הדאגה להם בעבור השמינית כי כיון שתחילת שנות השמיטה והיובל מתשרי, מפירות הששית יאכלו בשביעית כמנהג בכל השנים לאכל עד אחרי הקציר שהוא בחג השבועות... והבטיח הכתוב כי תפחוד בשנה השביעית לאמר מה נאכל אני אצוה את ברכתי בשנה הששית שתעשה התבואה לשלש השנים הבאים אחריהם והוא חוספת ברכה כדי שתספיק גם בשמיטה והיובל.

• Ramban explains that in the seventh year the people will be eating from the sixth year's produce. Consequently, only

in the seventh year will they begin to worry about what they will have to eat in the eighth year. Thus the verses read: 'If in the seventh year you ask, "What shall we eat?" the produce of the sixth year, says God, will suffice for three years (sixth, seventh, eighth) in the case of *Shemittah*, and four years (forty-eighth, forty-ninth, fiftieth, fifty-first) in the case of *Yovel*'.

The *Kli Yakar*³ points out a difficulty in the Ramban. How should there be cause for anxiety in the seventh year, seeing that it was promised that the yield in the sixth year would be abundant enough to last three or four years? Once this has been witnessed in the sixth year, surely one should stop worrying? The *Kli Yakar* answers that the blessing in the food concerned not quantity but quality: even if only a small measure were eaten, it would satisfy the appetite. This is, in fact, how Rashi⁴ treats the words ושבעו - ואכלתם לשבע.

אף בתוך המעים תהא בו ברכה

Even if you eat only a little, it will be blessed in your stomach.

* Hence, the blessing is not before one's eyes. Satisfaction one day does not guarantee a similar condition the following day or needless to say, the following week, month, or year. If by the seventh year, then, one is troubled by the apparent gradual depletion of resources, God gives the assurance that the special quality of the food will be a continuous blessing for three years. Hence, one should trust in God and observe all the laws of *Shemittah* unhesitatingly.

אין יפסד

ה' צלך על יד ימינך - כמידת בטחונו כך יעזור

עלינו לדעת -

באותה מידה בה האדם בוטח בקב"ה, כן הקב"ה מתנהג עמו. אין הרבר נוגע

רק לענין השמיטה אלא לכל ענייני האמונה. "ברוך הגבר אשר יבטח בה", והיה ה'

מבטחו" (ירמיהו י, ז) - לפי מידת בטחונו של האדם בה' כך יהיה ה' מבטחו - מידה

כנגד מידה.

הבטחון האמיתי, היא ההכרה שהקב"ה מנהל את כל הבריאה, והכל לפי גזירת עליון בין הדברים הטובים ובין הדברים הרעים, וכל מאן דעביד רחמנא לטב עביד, אמנם טוב זה לא כפי שנראה בעיני האדם, אלא על פי החלטת מוטבב הסיבות, כפי שביאר החזו"ן (אמונה ובטחון פ"ב) אם יידע האדם כי אין האדם נוקף אצבעו מלמטה עד שלא מכריזין עליו מלמעלה, ומאמין כי כל אשר מכריזין עליו הוא לטובתו, הרי הוא זכה להגיע למדרגת הבטחון, נמצא א"כ כי הבטחון היא ההלכה למעשה של האמונה.

לפי"ז נבין את הקשר בין הנדיבות לבטחון, כלומר ההתבטלות הגמורה של הרגשת כוחי ועוצם ידי, התבטלות מול הנהגת השי"ת מתוך

הכרה כי כל מאן דעביד לטב עביד, היא תתכן רק אצל אדם שיש בו את כח הנדיבות והוטרנות, שאין האנוכיות תופסת אצלו מקום בבין אדם לחברו, הוא מוכן לתת את שלו לחברו נתינה לשם נתינה, הוא גם יכול להגיע למעלת הבטחון, לבטל את רגשות של עצמו לפני הנהגת השי"ת.

גיבורי כח עושי דברו

חז"ל הכתירו את שומרי השביעית בתואר הנשגב שזכו לה מלאכי השרת (תהלים קג) "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו", וכך אמרו בתנחומא (ויקרא א) "אלו שומרי שביעית, ולמה נקרא שמם גבורי כח? רואה ששדהו מופקרת, ואילנותיו מופקרים, והסיגים מפורצים, ורואה גיבורותיו נאכלים, וכובש את יצרו ואינו מדבר, ושנו רבותינו (אבות דא) איזהו גיבור הכובש את יצרו". לפי דברינו מוכן היטב מדוע זכו לכזה תואר נשגב, כאשר זוכה לבטל לגמרי את אנוכיותו, גם כאשר נקשר אליה קשר נפשי עמוק, אין לו אף שמץ של מחשבה על אי הנחיות בקיום מצוה זו, הוא נדיב הנותן בלב שלם מבלי תקוה אל הגמול, גבורת נפש וכבישת היצרים, וההתבטלות הגמורה בקיום מצות השמיטה במשך שנה שלימה, שע"י כך עוקר ממנו כל הרגשת ה'רכוש שלי', זהו שהשוו חז"ל למלאכי השרת המתבטלים לפני קונם "גיבורי כח".

נמצא א"כ, כי שאלה, זו איננה ממדרגת הבטחון, זו שאלה של אדם השומר שמיטה אך יש לו חסרון במידת הבטחון, הוא אינו מסתפק בברכה שמעט הכמות תספיק ותשביע, שתשרה הברכה במעיו כמו עומר לגולגולת, הוא רוצה לראות את הברכה בנכסיו כדבר מוחשי, ולכן מסתפק בדבר מה נאכל בשנה השביעית, ומ"מ יזכה לברכה שיבולו יתרבה, (שבעצם ברכה זו היא פחותה מהברכה שמעט הכמות תספיק ותשביע, כיון שיהיה מוטל עליו עבודה רבה ביכול הברכה של התבואה לשלש השנים), אך האדם השלם במידת הבטחון, הוא שומר את השמיטה בלי לבוא לשאלות מעין זה, הוא חי בתחושת הבטחון השלם כי כל מאן דעביד רחמנא לטב, וכאמור, מדרגה זאת תתכן ע"י מידת הנדיבות המחודרת באדם את היכולת לתת משלו, כלומר מעצמותו, בלא לקבל תקות גמול, הוא יזכה לברכה הנפלאה שמעט הכמות תספיק לו לשבוע.

האמונה היא מביאה לותרנות ובטחון

הטעם הראשון והשני בקיום מצות השמיטה שזה חיזוק האמונה בהשי"ת הוא היסוד והעזר כדי להגיע למדרגת הטעם השלישי והרביעי,

רכישת הותרנות והבטחון. מצד טבע האדם יש בו רצון פנימי לרכוש דבר מה ולהרגיש בעלות על רכושו, אבל אם חי באמונה כי הן רכושו והן רכושו חברו נקבעו בידי שמים שהוא האדון על כל הבריאה אין אינו מרגיש שום קושי בותרנות. וכפי המבואר בדברי החינוך אין זה עבודה רק לשנת השבע, אלא היא עבודה במשך השש שנים קודם השמיטה, עבודה יום יומית בחיזוק האמונה וההשגחה, הרי הוא גם יזכה להגיע להכרה שמלבד שלא ירגיש כי יש בזה וותרנות על חלק שלו, אלא גם לא ירגיש את הותרנות על חלק בעלותו, זהו מה שדורש מעמנו מידת הותרנות, לידע כי הכל מאתו יתב', וכל השאיפות של האדם ורצונותיו הם נקבעים ביד הקב"ה.

יסוד החסידות ושורש העבודה הוא הבטחון ואמר הגי"ר בן ציון יאדלר זצ"ל בהקדמה לספרו "טוב ירושלים". את דבריו הוא מבסס על פי דברי הגר"א שאמר ששש האותיות הראשונות בתורה רומזות לששה יסודות הנחוצים לקיום התורה: ב' - בטחון, ו' רצון א' - אהבה, ש' - שתיקה, י' - יראה, ת' - תורה. ראשון לכולם הבטחון, ומשמעותו לבטוח בה' יתברך בלב שלם ואפילו אם קרובה צרה לבוא על האדם לבטוח בה' שירחם עליו להצילו.

לבטחון יש לצרף את היסוד השני - הרצון, לבטל רצונו מפני רצון ה'. וההמשך: אהבת ה'. ואם יבואו עליו חלילה ייסורים ישכיל האדם לשתוק כמו שנאמר "וידם אחריו". וכאשר יושלמו חמשת היסודות על ידי יראה ה' יזכה לתורה.

הבטחון הוא כצינור המוביל את השפע והברכה מן השמים לארץ. בדומה להעברת מים למקום שאינה אפשרית ללא צינור כך גם להמשכת ברכה ברוחניות ובגשמיות יש להתחזק במידת הבטחון. וכשם ששפעת המים חוזרמת בצינור נקבעת לפי רוחב הצינור, כך גם כמות הברכה המושפעת על האדם היא בהתאם לגודל מידת בטחונו. וכמו שהצינור צריך להיות שלם בלי כל נקב, כן הבטחון צריך להיות בשלימות ללא ספקות, ופקוקים עכ"ד.

הגדרה לבטחון השלם אנו מוצאים בספר "חובת הלבבות" (שער הבטחון פרק א) וזה לשונו: "אך מהות מידת הבטחון היא מנוחת נפש הבוטח ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו שיעשה הטוב והנכון לו בעניני אשר יבטח עליו וכו'". אפילו אם צרה קרובה לבוא על

זיו פרשת בהר החכמה רסג R. Weiss

מצות השמיטה מחנכת לנתינה מבלי תקוה לגמול

בספר החינוך (מצוה פד) כתב כמה טעמים בשורש מצות השמיטה: א. להראות על האמונה שהאדמה אינה מוציאה פירות מעצמה, אלא יש אדון עליה, הוא ה' יתברך, שברצונו מצוה להפקיד את פירותיה. ב. לחזק את בטחון האדם ומשפחתו בה', שלא יחשבו שפרנסתם ניתנת להם מהשדה, אלא יבטחו בה' שהוא הדואג לכל אדם. ג. "לקנות בזה מדת הוטרנות, כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול".

והנה שני הטעמים הראשונים, חיזוק האמונה או הבטחון, מובן מדוע חשיבותם גדולה כל כך, עד שלצורך קנייתם ציוה ה' לעזוב את הארץ שנה שלימה. אבל הטעם השלישי, שעל ידי חלוקת הפירות חנים יכנס באדם מידת הוטרנות, יש להבין מדוע מעלתה כ"כ גדולה עד שהתורה מחייבת לזה מס"נ גדולה כ"כ.

ונמצינו למדים מכך, גודל חשיבות מידת הוטרנות, וכמה נצרך לאדם להתלמד במידה זו של 'נתינה בלי צפיה לגמול'. ומצוות השמיטה באה לחנך את

האדם שצריך להפקיד את רכושו ללא קבלת גמול, ועי"ז נחשב "חסד של אמת", וכפי שפירש רש"י (בראשית מז כט) שכל חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, "שאינו מצפה לתשלום גמול", וביאר הרא"ם שלא דוקא חסד עם המתים בכלל זה, אלא כל חסד שאינו מצפה לתשלום גמול, נקרא חסד של אמת.

ומטעם זה נקראו שומרי השמיטה "גיבורי כח", לשון שמצינו על המלאכים. משום שעשיית חסד וטובה לאחרים במשך שנה שלימה, מבלי צפיה לגמול, זו הנהגה שאין האדם מסוגל לנהוג בה אלא רק כשעומד במדרגת המלאכים.

שפתי חיים

הותרנות והבטחון קשורים זה בזה

החינוך מסכם את דבריו אם אדם יתנהג כך בהשבתת שדותיו בשנת השבע והפקדת פירותיו, "לא תחזק בו לעולם מידת הכילות הרבה, ולא מיעוט הביטחון", החינוך קושר שני הדברים יחדיו נדיבות - ובטחון, ולכאורה יש הבדל מהותי ביניהם הנדיבות היא בין אדם לחברו והבטחון הוא בין אדם למקום.

אולם למדנו מדבריו כי שורשי המידות הם קרובים זה לזה, מקובל אצל בני אדם כי בטחון פירושו שיהיה טוב, דהיינו שישנם דברים רעים בעולם וישנם דברים טובים, והבוטח מקוה לטוב, אך באמת אין זה מובנו האמיתי של הבטחון, תקוה זו של האדם המקוה לטוב, היא נובעת רק מרגש טבעי הטבוע באדם שמקוה לטוב ולא יאונה לו כל רע, אבל אין זה שייך כלל למידת הבטחון.

The Noam Elimelech asks: Why did the Torah begin this topic with a question: *If you will say, "What will we eat in the seventh year?"* The Torah could have stated that Hashem will

B'Shem Omro

ordain His blessing on the crop without any question being asked. He quotes the explanation of his brother, the Rebbe R' Zusha of Anipoli. R' Zusha gives an answer that is crucial to understanding *hashkafas HaTorah* (the Torah perspective).

The world was created with one goal: the fulfillment of Torah and mitzvos. Therefore, the rules of nature were formulated to bend to the needs of those who execute that lofty goal, the ultimate purpose of Creation.

If one would not ask the question of how we can survive in the world of nature when adherence to the Torah seems to defy nature, there would be no need for Hashem to promise an abundance, because the extra blessing would occur naturally. For anyone who does not question the Ribbono Shel Olam's *hashgachah*, nature will inevitably serve his needs. If, however, there is a deficiency in the belief of this *hashgachah*, and we express our insecurity in Hashem's system of nature, a fracture takes effect in the normal channels of *hashpaah*, and nature no longer assists those who keep the Torah without a specific command from Above. The reason there is a need for a special *berachah* is that the question was asked.

The *pasuk* is telling us that even in such an event, when we question our ability to keep the Torah, Hashem will provide for us in a supernatural manner, and command the earth to produce extra to sustain us through the *Shemittah* year and beyond.

At an event for Keren HaShutis in 1994, the Rebbe repeated the above vort of the Rebbe Reb Zusha and added a few words that reveal much about his outlook on the responsibility of one Jew to another:

"That is all true with regard to the people of the land; they are instructed to follow the halachos of *Shemittah* and not ask 'What will we eat?' But for us this question is a very valid one. We must ask ourselves, 'What will they eat?' We must see to it that their needs are met!"

32 "Natural" Effects of Torah

R' Zusha is teaching us two fundamental concepts. Nature was created in accordance with the Torah and will therefore assist those who keep it; and natural assistance is contingent on *emunah* in this truth.

The deeper understanding of the next *parashah*, *Bechukosai*, which discusses the reward for following the Torah and the consequences for not doing so, is based on this concept. Heeding the word of Hashem brings *berachah* because we allow the natural blessing that flows from Torah to take effect. After all, the world was created to assist in the ultimate goal of *avodas Hashem*. Conversely, by disregarding the Torah and mitzvos, the world order is disrupted, resulting in the *Tochachah*.

32 234

SABBATH SHIURIM

The *Divrath Shelomoh* asks a similar question on the subject of Jacob's blessings to Ephraim and Menasheh. The Torah relates that Jacob put his right hand on Ephraim's head and left hand on Menasheh's head and blessed them with the following prayer to God:

הַמַּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע יִבְרַךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקְרָא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתִי אֲבָרֵהֶם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לְרֵב בְּקֶרֶךְ הָאָרֶץ.

May the angel who has redeemed me from all evil bless these youths, and in them may be called my name and the name of my fathers, and may they propagate abundantly in the midst of the Land.⁹

וּכְעֵין זֶה כָּתוּב ה' עֲרוּךְ הַשְּׁלָחוֹ (או"ח סימן ה' סעי' א): "מה שאנו אומרים בכל הברכות "ברוך אתה", לא שהוא יתברך צריך לברכותינו חס ושלום, אלא הוא כמו אור החזר שישפיע מברכתו לנו, כמו שאמר דוד: "ומברכתך יבורך בית עבדך". והענין, שאנו צריכים לעורר לזה הוא כדכתיב: "תנו עוז לאלהים", כלומר, לפי שבמעשינו תלויים כל העניינים, לכן עלינו להוסיף כח בפמליא של מעלה, ואז תרד הברכה לנו."

מבואר, שהטבע הקדוש ברוך הוא בטבע הבריאה, שישראל יכולים להוסיף לו כח כביכול, וזהו שנאמר: "תנו עוז לאלהים".

אע"פ שיורדים במידת הביטחון מבטיח הקב"ה לא לעצור את השפע

קצת לפי יסודו של הנועם אלימלך מתחדש שהוא הדין גם להיפך, כשם שגזרה חכמתו יתברך שעל ידי ברכותיהם של ישראל ומעשיהם הטובים וכוח האמונה שלהם, אזי נותנים כח בפמליא של מעלה ומורידים את השפע לעולם הזה, כך הוא גם כן להיפך חלילה, כאשר יש חוסר ביטחון ופקפוקים באמונה, אזי גזרה חכמתו יתברך שעל ידי זה מחלישים ומתישים כח פמליא של מעלה.

זהו הביאור בכך שאומרת התורה וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, או אז זקוקים אתם להבטחה מיוחדת וכמו שביאר הנועם אלימלך, שכן התשתם בשאלתכם זו את הטבע הרוחני הפשוט שצריכים אתם לקבל את השפע, וממילא זקוקים להבטחה חדשה של יוצרי את ברכת.

33

The Torah adds that Joseph, disturbed at his father placing Ephraim in front of his elder brother and thinking that it was unintentional, tried to transfer his father's right hand from Ephraim to Menasheh. Jacob then told him that he had acted intentionally, for Ephraim would be greater than Menasheh. Then the Torah records a further blessing of Jacob:

וַיְבָרֶכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹקִים אֲפָרַיִם וּכְמֹנֶשֶׁה וְיִשֶּׁם אֶת אֲפָרַיִם לִפְנֵי מֹנֶשֶׁה.

And he blessed them on that day saying: Through you shall Israel bless, saying, "May God make you like Ephraim and like Menasheh". And he placed Ephraim before Menasheh.¹⁰

The *Divrath Shelomoh* asks why Jacob blessed them again when he had already blessed them once. His answer also explains the difficulties he had raised concerning Abraham and Sarah.

34

For a blessing to be effective, he writes, it is not sufficient that he who bestows the blessing should deserve the fulfillment of his blessing. The person blessed must himself firmly believe in the blessing. Hence, the very fact that Joseph thought his father's blessing was not valid because he had unintentionally confused the two sons, invalidated the blessing. Accordingly, Jacob had to bless them afresh, after making it clear to Joseph that he knew what he was doing.

For the same reason, it was necessary for Abraham to be aware of Sarah's doubt as to the efficacy of the blessing, if he was to dispel incredulity from her heart. For it was her incredulity that had vitiated the blessing and made it necessary for God to bless them once again. This view enunciated by the *Divrath Shelomoh* to the effect that the recipient of the blessing must believe wholeheartedly in the power of the blessing, enables us to answer the questions we raised on our Sidra and the Midrashim that deal with it.

במשך הארבעים שנה שאכלו מן במדבר, השריש בהם הקב"ה את מדת הבטחון, לדעת שכל מה שיש לאדם מגיע ממנו. הם ידעו שהוא הנותן להם את כל צרכיהם, ואין לבטוח אלא בו.

אך לאחר הארבעים שנה, כאשר נכנסו לארץ ישראל, ששם כבר עבדו והשיגו כביכול בעבודה עצמית, יכולה להתגבב בלבם מחשבת כוחי ועוצם ידי, כאילו אדם יש לו באמצעות פעולותיו, לכן צריך כעין אנדרטה, להזכיר להם מדי פעם את מה שלמדו ארבעים שנה במדבר, שהכל מגיע מהקב"ה.

לשם כך יש את שנת השמיטה, שאז שוב רואים ומכירים כי לה' הארץ, ושכל מה שיש לאדם מגיע ממנו.

בדבריו מסביר הסבא מנובהרדוק זצ"ל את מה שכתוב בהמשך הפרשה (כה, כ-כא) וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו, וצוית את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלש השנים.

לכאורה יש לתמוה, מתי תישאל השאלה 'מה נאכל בשנה השביעית'? לפני השנה השביעית הרי עדיין יש לו, ועוד לא הגיע זמן המצוה, וכשבאה השנה השביעית, שנת השמיטה, הרי כבר אמרה תורה 'וצוית את ברכתי' לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלש השנים, אם כן הוא כבר רואה בעיניו את הברכה היתירה, ואין לו מה לשאול? מתי אם כן נשאלה השאלה 'מה נאכל בשנה השביעית'?

אומר הסבא כי לדעתו השאלה של 'מה נאכל בשנה השביעית' אינה נשאלת לא בשנה השישית, ולא בשנה השביעית, אלא תיכף בשנה הראשונה.

כשאדם יודע שבעוד שבע שנים עתידה לבוא שנת שמיטה, שאז יהיה אסור לזרוע, והשנה השישית תצטרך להצמיח תבואה לשלש שנים, הוא כבר עכשיו אינו רגוע, ודואג דאגת העתיד. הוא רוצה לקיים מצוות שביעית כהלכתה, אבל דואג מה יהיה. לכן הוא מתחיל לקמץ כבר עתה, כבר בשנה הראשונה, לשים בצד קצת תבואה, שיהיה לו לעת הצורך בשנת השמיטה.

בכך למעשה הוא מקלקל את כל תכלית מטרת מצות השמיטה.

השמיטה באה ללמד את האדם שהכל מגיע מהקב"ה, ולא מהשתדלותו בכוחו ועוצם ידו, כדי להשריש אצלו את האמונה והבטחון בה', והוא, בשל רצונו לקיים בעתיד מצות השמיטה, יושב ודואג כל העת כיצד יוכל להתקיים בשנה השביעית, וכבר מהשנה הראשונה מתחיל לחסוך ולקמץ ולדאוג את דאגת העתיד על חשבון המצוה שבאה דוקא ללמד אותו אמונה ובטחון.

לשם כך הקדימה התורה וכתבה (כה, יט) ואכלתם לשובע וישבתם לבטח עליה. מפרש הסבא זצ"ל שזה לא רק ברכה, אלא גם ציווי והוראה, שלא לקמץ ולחסוך

במשך כל השנים, אלא לאכול לשובע, ולהיות בטוחים בה', בלי שום דאגת מחר מקיום מצוות השמיטה.

על כך באה תיכף לאחר מכן השאלה, 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית' - כלומר אם לא נקמץ ונחסוך עבור השנה השביעית, כיצד נתקיים אז?

ועל זה מתרץ הכתוב 'וצוית את ברכתי לכם' - אני בעצמי אצוה את ברכתי בשנה השישית לשלש השנים, אבל אתם מצידכם אינכם צריכים לדאוג ולהכין עבור העתיד, רק לבטוח בה' שהכל ממנו.

36
הברכה תלויה באמונה

אלא, שלפי זה יוצא לכאורה, שכל זה נוגע רק לשמיטה הראשונה, כאשר עדיין לא נראתה מציאות הברכה בחוש, כי לאחר שתעבור שמיטה אחת, וכולם יראו את הברכה בעיניהם, איך שהשנה השישית הצמיחה מספיק תבואה לשלש שנים, שוב לא תתעורר אצל אף אחד השאלה 'מה נאכל בשנה השביעית', וכולם ידעו מראש שאין שום סיבה לקמץ ולחסוך עבור השמיטה.

נמצא אם כן שכל מצות התורה ואזהרתה לאכול לשובע בלי לקמץ, היא רק בשביל השמיטה הראשונה. וזה דוחק גדול, ולא יתכן.

לכן מוסיף הסבא מנובהרדוק זצ"ל יסוד גדול.

כל מה שהקב"ה מצוה את ברכתו, זה רק כשאדם מאמין בכך ובוטח בו. אם במשך כל השנים הוא אוכל לשובע נפשו, בלי לקמץ ולחסוך כל שנה עבור השנה השביעית, כי הוא סמוך ובוטח בה' שיצוה את ברכתו, אז אכן זוכה בשנה השישית לברכה ה', ועשת את התבואה לשלש השנים, למעלה מדרך הטבע.

37
אבל, אם הוא עצמו אינו סומך ובוטח לגמרי בהקב"ה שהבטיח וציווה 'ואכלתם לשובע וישבתם לבטח', אלא דואג דאגת מחר ומכין תבואה עבור שנת השמיטה, אז אינו זוכה ל'וצוית את ברכתי', ולא יצמח לו בשנה השישית עבור השלש השנים, לפי שלא בטח בה'. מכיון שכן, מאחר שלא יראה ברכה בשנה השישית, עלול לטעות ולחשוב שעשה טוב ונכון במה שהכין אוכל עבור העתיד.

לכן, צריכה איפוא התורה להזהיר אזהרה תמידית שלא לדאוג דאגת מחר, 'מה נאכל בשנה השביעית', אלא לאכול לשובע ולישב לבטח בבטחון חזק, כי אז יצוה ה' את ברכתו, בלי שום הכנה וחסכון לעתיד, ועשת את התבואה לשלש השנים.

38
הכל תלוי בהסתכלות

בפרשת אמור כתובה תחילה (כו, ה-ט) פרשת לחם הפנים, ואחר כך (שם, יט-יז) פרשת המגדר, ויצא בן אשה ישראלית וגו' ויקוב את השם ויקלל.

אומרים חז"ל (תק"ד לב, ג), והבואו דבריהם בפירוש רש"י ז"ל, מהיכן יצא, מפרשה שלמעלה יצא, לגלג ואמר דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, שמא פת צוננת של תשעה ימים, בתמיה.

לכאורה הדברים קשים, שהרי מבואר בגמרא (יומא כא, א) שנס גדול היה נעשה בלחם הפנים, שהיה חם ביום שמסלקים ולוקחים אותו כמו בשעה שמסדרין אותו על השולחן, אם כן איך לגלג ואמר שזה פת צוננת?

רק התירוץ הוא כפי ששמעתי בשם החידושי הרי"ם זצ"ל שהכל תלוי לפי מבט ההסתכלות של האדם, אם הוא מסתכל עם "ווארימע אויגן" או עם "קאלטע אויגן".

חמימות הלחם הרי לא היתה טבעית, אלא ניסית. מכיון שכן צריך היה לזכות לחזות בנס זה.

אותו מגדר מכיון שבא לגלג, באמת ראה לפניו פת צוננת, לכן אמר את מה שאמר. מי שמאמין בנס החמימות, מראים לו את הנס, אבל מי שלבו אינו שלם ואינו מאמין בכך, אכן אינו זוכה לראות ולהרגיש את החום.

כך זה גם בקשר לנס הברכה של השנה השישית.

מי שמאמין ובוטח בהקב"ה כל העת, בלי לדאוג את דאגת העתיד, אכן זוכה לברכה, ועשת את התבואה לשלש השנים. לעומת זאת, אם אינו מאמין לגמרי, ומרגיש צורך להתכונן ולהכין אוכל בשביל שנת השמיטה, אינו זוכה לאותה ברכה ניסית.

אם הוא מסתכל בעינים קרות, הוא רואה את הכל צונן.

39
אדהל ספר ויקרא משה חשט

ועיקר תעודת השמיטה היתה ללמד דעת את האדם כי לה' הארץ, וגם לאת שכם ישראל נכנסו לארץ, גם כשהם אוכלים מעבור הארץ, אין הברל בין אכילה למה שאכלו מן במדבר - הישוב והמדבר דבר אחד הם, ושניהם מונחים תחת השגחה ה', ואם ידאגו ויקמצו כל הזמן עד שכשתבא השנה השביעית יהיה להם מן המוכן אם כן מה ילמדו מהשנה השביעית?

וזהו שאמרה התורה - לא בתור ברכה - אלא בתור מצוה! "ואכלתם לשובע", כל אותם שבע שנים, תאכלו לשובע, אל תקמצו כדי לאסוף עבור השנה השביעית. "וישבתם לבטח עליה" - בלי פחד, אלא במנוחה ושלווה, ואז - כאשר תראה את ברכת ה' עליכם בשנה השביעית - תהיה לכם השביעית לתורה שלימה.

40
Eini Yisrael - R. Belsky
Menuchas ha'nefesh

The Chovos HaLevavos (Hakdamah L'Shaar HaBitachon), explains that the middah of bitachon leads to menuchas ha'nefesh, inner tranquility, which means a life without worry or nervousness, free from making constant analyses as to which approach will guarantee physical and financial security. Such thinking precludes the mind from contemplating the eternal truths of the Torah.

Bitachon and menuchas ha'nefesh are complementary states of being. The Chovos HaLevavos repeats many times that bitachon can be measured by a person's menuchas ha'nefesh, without which his mind cannot properly function. If the intellect is not free of worry, then the Torah has no place to enter, and the person denies himself the ability to learn and grow. If the mind is constantly preoccupied with

calculating all the possible returns one might see on one's investments, for example, when will he meditate on the quality of faith and trust? Additionally, lack of trust renders a person incapable of forming deep and genuine relationships with others. He assumes that all agreements are for the sake of convenience, and is always on guard against changes that might indicate a parting of ways.

ביאור ההבדל בין שני נוסחאות אלו, שאם היו אומרים "האם" נאכל, הרי שנשמע מזה פקפוק וחיסרון באמונה, אמנם כיון שבאה שאלתם "מה" נאכל, זאת אומרת שברור להם מעל לכל ספק שלא יגרע נחלתם בשנה השביעית, אלא שאומרים זאת מציפייה דרוכה והשתוקקות לראות כיצד ייעשה להם הנס, ואיזה דבר יזכו לאכול בשנה השביעית.

אמירה לשון רכה

לכן אומרת התורה ומבטיחה, כיון שאתם כל כך בטוחים שלא תצאו נפסדים משמירת השמיטה ועשיית מצות ה' נאמנה, ורק מבקשים אתם לדעת כיצד ייעשה דבר זה, ממילא מגלה התורה את התשובה, וצוית את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלוש השנים.

יתבאר בזה עוד וידוקדק לשון הכתוב "וכי תאמרו מה נאכל", שאלתם באה בלשון אמירה, וידוע כי אמירה לשון רכה היא, כלומר אינם תובעים ואינם מתלוננים על הקושי שבמצוה זו, רק מדברים בלשון רכה שרוצים לדעת מה יאכלו בשנה השביעית ועל איזה אופן יתרחש להם הנס וימצא להם ה' מזונם, אבל על עצם הדבר סמוכים ובטוחים הם בלב שלם.

עוד ניתן לומר, דהנה מצות "השמיטה" היא המצוה היחידה בה התורה עצמה שואלת את שאלתו של האדם הרוצה לקיים את המצוה אך היא קשה לו לקיימה. רק בשמיטה התורה שואלת "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו'" ובשום מצוה אחרת אין התורה פותחת פתח לאילם אלא נותנת לאדם להתמודד עם הנסיגות הכרוכים בקיום המצוה. זאת משום שאין מצוה בתורה שהאדם נצטוו לעשותה והיא מנוגדת בתכלית הניגוד לשכל ולהגיון האנושי. העולם כולו יודע ש"הזורעים בדמעה ברינה יקצורו" (תהילים קכו), אבל אם לא תהיה זריעה לא תהיה גם קצירה. והנה הנסיון הנורא שבקיום מצות השמיטה, שעל האדם מוטלת החובה להיות מאמין באמונה שלימה בהבטחת ה'. מכאן גם הנסיון הגדול בקיומה של "כלכלה נכונה" שמתפקידה לנווט את כלכלת המדינה. והעובדות

When G-d hid His presence after Adam and Eve ate the fruit of the Tree of Knowledge, He limited this concealment to 6,000 years. Although we can usher it in earlier, the Messianic era will commence no later than the beginning of the seventh millennium. The six years during which agricultural work is permitted correspond to the six millennia of the world's present state of existence. The sabbatical year corresponds to the seventh millennium when the world will "rest" from its present state. We are now in the latter part of the sixth millennium, i.e., nearing the end of the sixth "year."

In this context, we know that the Divine consciousness and spiritual strength of our generation cannot compare to those of earlier ones. This being the case, we may wonder how it can be that the sixth "year" – the weakest one – will be the one to provide for the seventh. How can our relatively weak spirituality usher in the Redemption, when the superior spirituality of our holy ancestors did not?

To this, G-d replies that in the merit of our simple faith – as expressed in our dedication to our Divine mission despite all obstacles and beyond the constraints of logic – He will increase the yield of the "sixth year," and bring us the Redemption.³

נמצאנו למדים - שעצם השאלה 'מה נאכל', מהווה פגם בביטחון בקב"ה, כי בכך גורמים 'שירחה' בעולמות העליונים.

כשם שאנו סמוכים ובטוחים שהשמש תזרח מחר בבוקר - כך עלינו להיות סמוכים ובטוחים שהקב"ה ידאג לפרנסתנו. היעלה על הדעת שאבינו שבשמים יצוונו אותנו לשמור שמיטה ולא ידאג לנו לשפע?

הדאגה לא מהווה רק הפרעה לנפש, היא חוסמת את התקוה, וממילא מרחיקה את הפתרון.

צריך לדעת שיסוד הדברים אחד הוא!

לא רק בענייני פרנסה, אלא בכל דבר - קטן כגדול - הקורה אותנו, האמונה והביטחון בבורא הם המשענת היחידה!

את ברכתי, וכי אם לא יאמרו כך לא יהיה וצוית את ברכתי, אלא שאם לא יאמרו מה נאכל אלא יהיו מושלמים בבטחונם בהש"ת, אזי תהיה המשכת ההשפעה מכח הבטחון, ולא יהיו זקוקים לצווי מיוחד של ברכה, ומכח הבטחון יומשכו אליהם כל ההשפעות הטובות. ורק כי תאמרו מה נאכל, היינו שלא יהיה להם בטחון מושלם, והמשכת ההשפעה ע"י הבטחון תפסק, יהיה צורך לצווי חדש מיוחד של ברכה. וע"פ הדברים ענין זה שייך במיוחד לארץ ישראל שכל כחה של ישיבתה הוא רק בכח הבטחון, וכמו שרואים בחוש את כל המציאות בארץ ישראל שתמיד שורר בה מצב של חוסר ודאות, ואף פעם אין יודעים מה ילד יום ואיך יהיה ההמשך. ובכל אלו המצבים המשתנים בא"י אין דרך כ"א ע"י מדת הבטחון. וזהו באמת הטעם מדוע אין בא"י יציבות גשמית, לפי שהיא ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' א' בה, ארץ שכל הנהגתה על טבעית, אלכך א"א לחיות בה כ"א בכח הבטחון. וכל הענינים הן ענייני הפרט והן ענייני הכלל תלויים לפי ערך מדת הבטחון, שכאשר הבטחון הוא במדרגה הראויה, אזי מתנהל הכל על מי מנוחות, וישבתם לבטח בארצכם מכח מדת הבטחון.

אכן מצד שני נראה כי אי אפשר לפרש כן, שהרי נאמר (תהלים קג, כ): "ברכו ה' מלאכיו גיבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו", מלשון זו נראה כי בטוחים הם שלא ינזקו רק שומעים לקול דבר ה' ועושים מצוותו נאמנה.

ההבדל בין "מה נאכל" ל"האם נאכל"

על כן נראה לפרש פירוש בהיפך הגמור ממה שנתבאר לעיל, שאלת "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית", אינה מורה על חולשה כלל, אדרבה מורה היא על חוזק באמונה, והפירוש הוא שבאמת מדובר בגיבורי כח עושי דברו, ועל כן אין שאלתם האם נאכל בשנה השביעית, אלא מה נאכל.